

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
заступника начальника відділу – начальника центру мовної підготовки та
тестування Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького

Балендра Андрія Васильовича

про дисертаційну роботу **Гончара Володимира Васильовича** на тему:
«Формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у
військових частинах Національної гвардії України», представленої на
здобуття ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційної роботи. Актуальність обраної теми Гончара В. В. зумовлена потребою в оновленні системи професійної підготовки особового складу Національної гвардії України в умовах інтеграції відомства в єдине європейське безпекове поле, а також з огляду на загрози з боку збройної агресії російської федерації. Це потребує посилення вимог до рівня професійної компетентності офіцерського складу Національної гвардії України та системи їх підготовки загалом. Враховуючи потребу у високому рівні інтероперабельності з підрозділами країн-членів НАТО, активне залучення військовослужбовців до заходів міжнародного військового співробітництва, впровадження передових технологій навчання, високу професійну мобільність, гостро постає питання розвитку професійної іншомовної компетентності особового складу Національної гвардії України, що передбачає досягнення усіма ланками необхідних рівнів володіння іноземною мовою з урахування специфіки виконання професійних завдань.

Водночас процес самої мовної підготовки повинен бути всеосяжним та потребує масштабування. Спрямування основних зусиль на посилення системи підготовки та перепідготовки офіцерів, а саме їх готовності до здійснення мовної підготовки, включаючи удосконалення форм та методів її реалізації, дозволить забезпечити належний темп змін, які сьогодні відбуваються у секторі безпеки та оборони України. Досягнення зазначених перспектив потребує постійної модернізації освітніх програм відомчих навчальних закладів, вивчення передового досвіду та застосування новітніх

педагогічних підходів та технологій, а також залучення викладачів та тренерів, здатних до самовдосконалення та швидкої реакції на виклики сьогодення.

Водночас досвід формування готовності офіцерів НГУ до здійснення мовної підготовки у військових частинах відомства ще не був об'єктом комплексного дослідження вітчизняних і зарубіжних учених. Викладене вище зумовлює виявлення нових шляхів вирішення означеної проблеми, тому актуальність дослідження Гончара Володимира Васильовича «Формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах Національної гвардії України» не викликає сумнівів.

Науковий апарат роботи має всі необхідні складники: об'єкт, предмет, мету дисертаційного дослідження, завдання, методи, визначену наукову новизну та практичне значення, інформацію про апробацію і впровадження отриманих результатів. Автор використовує широку експериментальну базу. Робота чітко структурована і грамотно оформлена, що свідчить про володіння дисертантом логікою наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки вищої школи в межах реалізації комплексної наукової програми дослідження «Гуманізація навчально-виховного процесу у вищій школі» (номер державної реєстрації – 0114U001251) Державного вищого навчального закладу (ДВНЗ) «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ), а також в рамках науково-дослідної роботи кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій Національної академії НГУ «Виявлення залежності рівня сформованості компетентності спілкування іноземною мовою здобувачів вищої освіти Національної академії НГУ від використання віртуальних навчальних середовищ та елементів дистанційного навчання в освітньому процесі» (державний реєстраційний номер 0121U109856).

Тему дисертації затверджено Вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 3 від 29 жовтня 2020 р.).

Тему дисертаційної роботи уточнено та перезатверджено на засіданні Вченої ради ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 2 від 19 жовтня 2023 р.).

Наукова новизна. Наукова новизна одержаних результатів роботи полягає у тому, що вперше теоретично обґрунтовано, розкрито сутність і значення, експериментально доведено ефективність педагогічних умов формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ: висока мотивація, її підтримка та керування нею на всіх етапах становлення офіцера (інструктора) як викладача; розвиток необхідної бази знань завдяки курсам підвищення кваліфікації та інтенсивним курсам із вивчення іноземних мов, широке використання сучасних інтернет-технологій та лінгафонних кабінетів, лабораторій та сучасного програмного забезпечення; набуття досвіду та його постійна підтримка через призму викладання, постійне професійне самонавчання та самовдосконалення, що реалізовано шляхом формування викладацької грамотності під час проходження курсів підвищення кваліфікації для викладачів, роботи у ролі викладача протягом курсів, підготовки до занять з навчально-методичними матеріалами разом із викладачами інтенсивних курсів з вивчення іноземних мов. У роботі розроблено та теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у частинах НГУ, яка представлена цілісною системою, має комплексний підхід та відображає всі аспекти формування готовності майбутніх офіцерів до здійснення мовної підготовки.

На основі проведеного аналізу психолого-педагогічних досліджень, зіставлення автором різних підходів до визначення основних дефініцій проблеми дослідження, зокрема «мовна підготовка», «мовна компетентність офіцера НГУ», уточнено сутність та конкретизовано структуру «готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ», виокремлено її складові: психологічну (система психологічних і психофізіологічних характеристик суб'єкта, що забезпечують успішність і

результативність певних дій та діяльності), знаннєву (система необхідних знань (компетентностей) для здійснення професійної діяльності за напрямком діяльності) і практичну (форма навчання, під час якої відбувається накопичення й усвідомлення здобувачами досвіду участі в реальному освітньому процесі).

Описано методологічні підходи та принципи формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ та шляхи її подальшого розвитку у військових частинах та вищих військових навчальних закладах.

Розроблено критерії сформованості готовності офіцера до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ, які включають: мотиваційний, пізнавальний, та результативний. До кожного із критеріїв визначено та описано показники, рівні сформованості та дібрано відповідний інструментарій вимірювання.

Приділена увага детальному аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду здійснення мовної підготовки у військових підрозділах. Вивчення такого досвіду дало змогу визначити характерні риси притаманні іншомовній підготовці в країнах які входять до НАТО, зокрема визначити уніфікацію та централізацію, характер притаманний обраному курсу, роботу зі слухачами курсу, порядок їх занурення в іншомовне середовище.

Заслуговує на позитивну оцінку **практичне значення одержаних результатів**. Практичне значення роботи охоплює вдосконалення наявної системи індивідуальної (професійної) підготовки та професійного розвитку офіцерів НГУ шляхом реалізації педагогічних умов формування їхньої готовності до педагогічної діяльності, а також розроблення і впровадження методичних рекомендацій з мовної підготовки офіцерів відомства. У зазначених рекомендаціях узагальнено інноваційні методи, технології, форми та засоби формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ.

Результати дослідження *впроваджено* в освітню діяльність мовного відділу Національної академії НГУ (акт від 17.11.2023 р.), Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (акт від 15.12.2023 р.), Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка (акт від 08.01.2024 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертаційної праці відображено в 16 публікаціях (з них 11 – одноосібних), зокрема: 3 статті в наукових фахових виданнях України; 1 стаття в періодичному закордонному виданні; 1 навчально-методичний посібник; 1 – монографія; 9 публікацій апробаційного характеру (матеріали конференцій та інші видання).

Ці публікації свідчать про глибоке знання автором теоретичних основ формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ. Отже, здобувач дотримувався вимог Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми та ступінь її розробленості, визначено об'єкта, предмет, мету, завдання наукового дослідження.

У **вступі** науково коректно обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів, подано інформацію про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – «**Теоретичні засади формування готовності**

офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах Національної гвардії України» автором висвітлені результати аналізу стану розробленості проблеми формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ у науково-педагогічних дослідженнях, розкрито зміст мовної підготовки у військових частинах НГУ, визначено сутність готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ, а також критерії, показники та рівні сформованості готовності офіцерів НГУ до здійснення мовної підготовки.

На наше переконання, вдалим є розвиток розуміння автором сутності готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ, як якості, що формується за результатом реалізації комплексу заходів професійної підготовки до службово-педагогічної діяльності, й має такі основні складники: психологічний, знаннєвий, практичний.

На основі розроблених критеріїв (мотиваційного, пізнавального, результативного) і показників визначено, що сформованість готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ оцінюється за трьома рівнями: високий, середній, низький.

У другому розділі – **«Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах національної гвардії України»** проаналізовано зарубіжну і вітчизняну теорію та практику розвитку готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки, визначено й обґрунтовано педагогічні умови розвитку готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки, спроектовано структурно-функціональну модель формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки в частинах НГУ.

Схвальним вважаємо проведений автором аналіз досвіду провідних країн для визначення характерних рис іншомовної підготовки в цих країнах, зокрема: уніфікацію та централізацію; курсовий характер; постійне занурення курсантів в іншомовне середовище; індивідуалізацію та диференціацію; активне використання новітніх методик і технологій.

Імпонує розуміння дисертантом проблем реформування системи військової освіти та впровадження мовної підготовки в освітній процес закладів НГУ. Так, на відміну від зарубіжних систем, вона не має уніфікації та стандартизації, хоч і здійснюється у закладах освіти різних рівнів, що призводить до проблем з оволодінням іноземною мовою майбутніми офіцерами.

Визначено й обґрунтовано педагогічні умови розвитку готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки, якими Володимир Гончар вважає: високу мотивацію, її підтримку та керування нею на всіх етапах становлення офіцера (інструктора) як викладача; розвиток необхідної бази знань завдяки курсам підвищення кваліфікації та інтенсивним курсам із вивчення іноземних мов; набуття досвіду та його постійна підтримка через призму викладання, постійне професійне самонавчання та самовдосконалення.

Спроектовано структурно-функціональну модель готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки військовослужбовців у частинах НГУ в єдності змістового, процесуального та результативного блоків, що надає можливість визначати зміст мовної підготовки та вносити корективи у програми підготовки. Взаємопов'язані блоки моделі охоплюють теоретико-методологічні засади, педагогічні умови та етапи навчального процесу, а також критерії оцінювання його результативності згідно з поставленою метою.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка впровадження педагогічних умов формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах Національної гвардії України»** підтверджено дієвість обґрунтованих педагогічних умов шляхом проведення педагогічного експерименту. Експериментальна перевірка ефективності визначених педагогічних умов відбувалася в декілька етапів. На початковому етапі експериментального дослідження автором було здійснено попередній відбір та вхідне тестування учасників. Це дозволило забезпечити комплексний підхід до запланованого експерименту. На наступному етапі

було проведено відбір учасників для експериментальних та контрольних груп за критеріями, що дозволили визначити однаковий початковий рівень.

Реалізація першої педагогічної умови відбувалась на всіх етапах – починаючи з попереднього відбору шляхом визначення професійних намірів та сенсожиттєвих орієнтацій і продовжувалась під час реалізації другої та третьої педагогічних умов. Друга педагогічна умова була впроваджена у навчальний процес вивчення іноземних мов шляхом: удосконалення освітньої програми інтенсивних курсів вчинення іноземних мов та розробкою навчально-методичного забезпечення; упровадження у програму інтенсивного курсу вивчення іноземних мов періодичних тестувань; роботи з програмними продуктами для перевірки знань, віртуальними кабінетами NIBELUNG. Третя педагогічна умова була реалізована шляхом формування викладацької грамотності під час проходження курсів підвищення кваліфікації для викладачів, роботи у ролі викладача протягом курсів, підготовки до роботи разом із викладачами курсів вивчення іноземних мов та ознайомлення з процесами оцінювання.

Результати проведеного експериментального дослідження підтвердили ефективність організації процесу формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ. Про це свідчать порівняльні дані констатувального і формувального етапів експерименту. На основі аналізу результатів перевірки сформованості готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки в експериментальних та контрольних групах виявлено позитивну динаміку за всіма критеріями.

Достовірність та аргументованість результатів. Експериментальна методика проведення експериментальної частини дослідження забезпечила наукову цінність отриманих результатів. Тривалість, масовість і масштабність педагогічного експерименту, його багатоплановість, різноманітність і цілеспрямованість, ретельна обробка з широким використанням методів математичної статистики дали можливість В. В. Гончару обрати оптимальний спосіб раціонального вирішення

поставлених завдань дослідження.

Реалізовані етапи педагогічного експерименту були чітко сплановані, валідність результатів доведена шляхом застосування методів математичної статистики. У висновках до розділів достатньо повно схарактеризовано зміст і результати дослідження.

Наведені в роботі розрахунки доводять правильність підібраних методик викладання та дієвість інструментарію досягнення поставленої мети наукового дослідження. Статистична перевірка висунутої гіпотези за критерієм Стюдента основана на перевірці t критерію, що базується на перевірці рівнів середнього значення, доводить достовірність обраної теорії. Загальний аналіз результатів контролю готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ офіцерів експериментальних та контрольних груп засвідчив позитивну динаміку за всіма критеріями.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. На основі проведеного дослідження Гончаром В.В. розроблено методичні рекомендації щодо формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки військовослужбовців у частинах НГУ.

У роботі схарактеризовано вдосконалені й урізноманітненні автором практичні методи, технології, форми та засоби формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ. Розроблені методичні рекомендації з формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ можуть бути використані аспірантами, слухачами, викладачами іноземних мов закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, а також у самоосвітній діяльності офіцерів НГУ.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Зазначимо, що під час роботи з дисертацією порушень академічної доброчесності не виявлено, текст роботи є оригінальним. Аналіз публікацій дисертанта засвідчив їх відповідність вимогам до оприлюднення результатів

дослідження.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантом результатів, слід зазначити декілька дискусійних положень щодо змісту, а також висловити окремі побажання:

1. Автором детально обґрунтовано низку ключових понять теми дослідження. Проте, якщо у самій роботі досліджується проблема формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки, в назві окремих підпунктів зазначено розвиток, що є відмінністю від першочергового завдання.

2. Описуючи практичне значення одержаних результатів дослідження у вступі, а також у висновках до роботи автор згадує про розроблені та впроваджені методичні рекомендації з мовної підготовки офіцерів НГУ, проте у тексті дисертації та додатках їх не висвітлено. На нашу думку, наявність таких рекомендацій значно посилить практичну складову роботи.

3. У підрозділі 2.1 автор розглядає сучасний закордонний досвід реалізації мовної підготовки військовослужбовців. Водночас доцільно було б більше уваги приділити відображенню шляхів імплементації конструктивних ідей передового закордонного досвіду в освітньому процесі вітчизняних вищих військових навчальних закладів.

4. На стор. 95 автор, визначаючи педагогічні умови формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки, наголошує, що їх вибір базується тільки на результатах проведеного опитування офіцерів НГУ. Однак застосування методів факторного аналізу та експертного оцінювання у таких випадках дає більш точний та обґрунтований результат. Також, було б доречним у додатках навести повний перелік зазначених умов із результатами проведеного опитування.

5. У другому розділі роботи представлено спроектовану структурно-функціональну модель готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки військовослужбовців у частинах НГУ, в алгоритмі реалізації процесуального

блоку якої перераховано, проте не продемонстровано послідовність (етапи) формування зазначеної готовності. Також, на нашу думку, доцільно було б включити до складу моделі діагностичний блок, з огляду на те, що курси вивчення іноземних мов у ВВНЗ НГУ, як зазначає автор, передбачають тестування за стандартом НАТО СТАНАГ 6001.

6. На стор. 157 автор зазначає, що під час реалізації третьої педагогічної умови «набуття досвіду та його постійна підтримка через призму викладання, постійне професійне самонавчання та самовдосконалення» формування викладацької грамотності реалізовано через можливість проходження *курсів підвищення кваліфікації для викладачів*, водночас друга педагогічна умова звучить як «розвиток необхідної бази знань завдяки *курсам підвищення кваліфікації* та інтенсивним курсам із вивчення іноземних мов», що викликає певне непорозуміння, стосовно того чи має автор на увазі ті самі, чи різні курси. Тому, доцільно було б у додатках представити програму згаданого курсу підвищення кваліфікації для викладачів та пояснити алгоритм оволодіння майбутнім викладачем методикою викладання іноземної мови.

Проте, висловлені побажання, у цілому, мають дискусійний характер, а тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Дисертаційне дослідження Гончар В.В., безперечно, містить значні наукові доробки, нові, раніше не захищені наукові положення. Результати дослідження є обґрунтованими для розв'язання проблеми формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах НГУ.

Висновок. Аналіз дисертаційної роботи, опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація Гончара Володимира Васильовича «Формування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах Національної гвардії України», за актуальністю і глибиною, рівнем узагальнення та обсягом, повнотою викладу її основних результатів, відповідає вимогам спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки та вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження

вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Гончар Володимир Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії PhD за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
заступник начальника відділу – начальник центру
мовної підготовки та тестування

Національної академії Державної прикордонної
служби України ім. Богдана Хмельницького

Андрій БАЛЕНДР

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

Начальник відділення контролю та
документального забезпечення Національної
академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
майор

Дмитро МАЗЯР